

સન્ધ્યા અર્થાત્ પ્રભયજી.

(ગુજરાતી અથે સાથે,)

૧૨૭૧૦

મુખ્ય પ્રદેશ આચાર્ય પ્રતિનિધિ સભા માટે
પ્રકાશક,—

કાળિદાસ કુંબરદાસ પટેલ.

પુસ્તકાધ્યક્ષ,

આર્ય સમાજ, ગીરનામ મુખ્ય-૪

(સર્વ હકકે સ્વાધીન)

પ્રતાપચિન્તિ ૫૦૦૦]

[સ વત ૧૯૮૦

કિંમત ૯ પાઈ.

૯૨૮૫૮

ગાંધીજીના વિધાપીઠ ગ્રંથાલય

આર્યસમાજના નિયમો

ગાંધીજીના મંત્રાલય

૧૯૨૨

૧. સર્વ સત્ય વિદ્યા અને જો પદાર્થ વિદ્યાથી જાણવામાં આવે તે મર્વેનું આદિ મૂલ્ય પરચેવે છે

૨. હૃદય સંનિયંત્રણ કરી, નિરાકાર, સર્વ શક્તિમાન, ન્યાય-કારી, દયળુ, અજન્મા, અનિર્વિકાર, અનુપમ, સર્ગધાર, સર્વેશ્વર મર્વવ્ય પદ, સવાન્તર્યામી, અમર, અભય, નિલ પવિત્ર અને સૃષ્ટિકર્તા છે, એની ઉપાસના કરવી જોઈય છે

૩. વેદ સત્ય વિદ્યાએનું પુસ્તક છે. વેદનું જાણવું જાણાવવું, અને સાબળવું સંભાળવું એ સર્વ આયેનો પરમ ધર્મ છે

૪. સર્વનું ગ્રહણ કરવામાં અને અસત્યને છોડવામાં મર્વદા ઉદ્યત રહેવું જોઈય છે

૫. સર્વ કામ વમાનુસાર ગાંધીજી સત્ય તથા અમત્યનો વિચાર કરીને કરવા જોઈય છે

૬. સ સારનો ઉપકાર કરવા એ આ સમાજ, સામાજિક નુષ્ઠ કેશ છે. અર્થાત શારીરિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી

૭. સર્વ સાથે પ્રીતિપૂર્વક ધર્માનુસાર વચાચોચ વર્તવું જોઈય છે

૮. અવિદ્યાનો નાશ અને વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરવી જોઈય છે

૯. પ્રત્યેક જણે પોતાની ઉન્નતિથી સતુષ્ટ ન રહેવું જોઈયું; પરંતુ સર્વની ઉન્નતિમાં પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈયું

૧૦. સર્વ મનુષ્યોએ સામાજિક સર્વ હિતકારી નિયમ પાળવામાં પ્રત્યક્ષ રહેવું જોઈયું, અને પ્રત્યેક હિતકારી નિયમમાં સ્વતંત્ર રહેવું જોઈયું.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૮૫૮૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૬૨૧

વિષય પ૨૪૭૫ ૪૬૪

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મંથાલ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સ.

૪ - ૬૬૬ - ૬

વિશિષ્ટબુદ્ધિમત્ત્વ મનુષ્યત્વમ્ વિશિષ્ટ બુદ્ધિમાન ત મનુષ્ય જેટલી
દ્વિતી વિશિષ્ટતા તેટલી મનુષ્યત્વની ઉચ્ચતા, અને તેથીજ કથાય છે
બુદ્ધિર્ધન્ય બલ તસ્ય નિર્બુદ્ધેસ્તુ કુતો બલમ્ જેનામા બુદ્ધિ છે તેનુંજ
જ છે (knowledge is power) અબુદ્ધન બળ કયાથી ? સર્વાધિક્ષ
આદિ ફિટેસ્ટ (Survival of the fittest) નો સિદ્ધાન્ત પણ
જેન છે અત એવ બુદ્ધિને વિશ્વસિત કરવી જોઈએ પરંતુ કર્માણુસા-
રિણીબુદ્ધિ એ નિયમે શારીરિક માનસિક તથા આધ્યાત્મિક ઉત્તમ
કર્મો કરવાથી ઉત્તમ બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રચીન ઋષિ મુનિઓએ તે
તત્ત્વને યથાર્થ સમજીને પચ્ચમહાયજ્ઞ આદિ નિત્યકર્મનું વિધાન કરેલું છે
જેમા બ્રહ્મચર્ય અર્થાત્ સન્ધ્યોપાસના પ્રથમ છે સન્ધ્યાયન્તિ સન્ધ્યા-
યન્તે વા પરબ્રહ્મ યસ્યાં સા સન્ધ્યા । જે સમયમા પરબ્રહ્મનું સારી
રીતે ધ્યાન કરે છે અથવા ક્રવિમા આવે છે તેનું નામ સન્ધ્યા છે તે
પ્રથમ રાત્રિ દિવસની સંધિનો છે પ્રાત કાળે રાત્રિ દિવસની સાથે સંધિ
કરે છે, માટે તે વખતે પરમાત્મા સાથે આત્માની પણ મધિ કરવા
કાલ સન્ધ્યા કરવી જોઈએ, તેમ સાય કાળે દિવસ રાત્રિ સાથે મધિ કરે
છે, માટે સાયંસંધ્યા કરવી જોઈએ, સંધિ એજ વખત થાય છે, માટે વિધાન
સવાર સાંજની સંધ્યાનું છે, મધ્યાહનનું નથી કમકે તે વખતે ખાસ સંધિ
શતીજ નથી, શદિ હઠાત્ કહેવામા આવે તો રાત્રિના બાર વાગે પણ આ
માટે નહિ ! એમ તો કહેલે કહેલે સંધિ થાય છે બાકી આર્થ જોયોમા
સવાર સાંજની સંધ્યાનો વિધિ છે, જેમ કે મન મહારાજ કહે છે—

ન તિહતિ દુ યઃ પૂર્વા નોપાસ્તે યથ પશ્ચિમાય ।

સ શ્રદ્ધવદ્વિધ્યાર્થઃ સર્વસ્માદ્વિજનકર્મણ ॥ ૨ ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થાત્ જો પ્રાત કાળની સંધ્યા ન કરે અને સાયંકાળની પણ ન કરે તેને શ્વેત સંમળને સંપૂર્ણ દિવસ કર્મોમાથી રક્ષાત્થ કરવો જોઈએ

યુરોપ, અમેરિકા તથા જાપાનાદિ દેશોમાં યિતિશક્તિ (Will power) અને પ્રાણાયામ (Deep breathing) ના ઉચ્ચ તરવો સમજાઈ રહ્યા છે અને અમલમાં મેલાઈ રહ્યા છે, જાપાનની જીયુજીટુ નામની કસરતમાં તથા પ્રાત કાળે સ્વચ્છતા શિક્ષણની શરૂઆતમાં અને સાયંકાળે અરમી વર્ગોની અદરજ છોકરાં મોકરીઓ બંનેને પ્રાણાયામ (ડીપ બ્રીથિંગ) કરજીઆત દરાવવામાં આવે છે પરંતુ અમારે લાનો અર્ધશિક્ષિતવર્ગ સવા પ્રાણાયામ આદિને ‘ નો-સન્મ ’ કહીને કાઢી નાખે છે, એ તેઓની ક્ષુદ્ર બુદ્ધિનુજ પરિણામ છે સે-ડો તથા પ્રાદેશીય રામચરિત્ર શારીરિક ને માનસિક બળ મેળવવામાં પ્રાણાયામની પ્રશંસા કરી રહ્યા છે તાત્કાલિક વિજ્ઞાનગદીઓ પણ હવે ભારતીય આધ્યાત્મવદને અનુભવતા જાય છે અને તેથી આશા રહે છે કે માત્ર તેને પ્રકાશ દીપનારા હમણા નહિ તે પાછળથી પણ વેદોક્ત કર્મનો સ્વીકાર કરશે વળી આજ કાલ નામમાત્રના કહેવાતા પ્રાણિકાદિ દિવસે પણ જનોઈ ધરણ કરીને મર્યાદા આદિ કર્મકાંડ કરતા નથી, એટલું જ નહિ પણ એક ગાયત્રી મંત્ર સુદ્ધાને પણ જાણતા નથી. તેવાઓને ‘ દ્વિજી ’ કહેનારાઓ ખરેખર વર્ણાશ્રમ ધર્મનું અપમાન કરી પાપબામી મને છે એટલા માટે બગ દિવસને પ્રાર્થના છે કે તેઓ જીવન અર્થેદિક સંધ્યાના પોષાઓને જોડીને આ શુદ્ધ સરસાર્થવાળા વૈદિક સંધ્યાનો પ્રયોગ કરે ડરાવે અને કલ્યાણમાનન બને.

॥ नमिम् ॥

॥ अथ ब्रह्मयज्ञविधिः ॥

सुन्दर्या.

—१८८५—१०—१९३५—

એકાન્ત સ્થાનમાં સ્નાન્ત ચિત્તથી પદ્માદિ આસન વાળી બેસવું, પછી
માયત્રી મંત્રથી શિખાળ ધન કરી નીચેનો સત્ર ત્રણ વાર જપતે ત્રણવાર
આયમન કરવું અને ભાવાર્થ ધ્યાન કરવા.

॥ અથ આચમનમન્ત્રઃ ॥

ओ३म् शन्नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ।
शं यो रभिस्रवन्तु नः ॥ यजु० अ० ३६ मं० १२ ॥

(દેવી આપ) દિવ્ય મુખવાળા અને મવ' બાપક પરમેશ્વર
(ન) અમારી (અભિષ્ટયે પીતયે) મનોવાછિત વૃષ્ટિને માટે તથા
પુણ્યનદની પ્રાપ્તિને માટે (શા ભવન્તુ) સ્વ્યાણુકારી થાઓ, તથા
(ન ') અમારી ઉપર (શયો) સુખેની (અભિસ્રવન્તુ) સંવર્ણ
માનુથી વૃષ્ટિ કરે.

આનો બીજો અર્થ એ પણ થાય છે કે-જો સર્વ રક્ષક પુનરની
કૃપાથી હિવા માટે તથા મનોવાછિત વૃષ્ટિ અર્થે ઉત્તમ દિવ્ય જળ

અમને સુખદાયક નિવડે તથા અમારી ઉત્તર શાન્તિદાયક વૃષ્ટિ વળત

(આઅમનના મંત્રના સુક્ષ્મ બા-થી આત્મિક સુખની પ્રાપ્ત અને સ્થૂળ જળ પાન રૂપ કર્મથી પ્રાણાયામાદિ ક્રિયા કરવા વર્તે કદ પિત્તાદિકની શાન્તિ.)

॥ અથ હિન્દ્રિયસ્પર્શઃ ॥

ઓરેમ્ વાક્ વાક્ । ઓરેમ્ પ્રાણઃ પ્રાણઃ । ઓરેમ્ ચક્ષુઃ
ચક્ષુઃ । ઓરેમ્ શ્રોત્ર શ્રોત્રં । ઓરેમ્ નાભિઃ । ઓરેમ્ હૃદયમ્ ।
ઓરેમ્ કણ્ઠઃ । ઓરેમ્ શિરઃ । ઓરેમ્ બાહુભ્યાં યજોવલ્લમ્ ।
ઓરેમ્ કરતલકર પૃષ્ઠ ॥

આ પ્રત્યેક મંત્રવડે તેમા દર્શાવેલી હિન્દ્રિયોનો, ડાબા હાથની હથે
જામા પાણી લઈ જમણા હાથના અંગુઠાની પાસેની બે આંગળી
તેમા યોગી તે આંગળીઓથી સ્પર્શ કરવે તેનાથી હિન્દ્રિયોનું બળ સાફવું,
અને ઓમ્ પરમાત્માને તેનો રક્ષક, દ્રષ્ટા તથા અધિષ્ઠાતા સમજીને
તે પ્રત્યેક હિન્દ્રિયને ધર્માનુકૂળ સન્માર્ગ ઉપરજ સલાવવા પુરુષાર્થ કરવો

વાક્ વાક્=સુખદાયકના બે જમણા ડાબા ખુણા, પ્રાણ પ્રાણ=નાકના
જમણા ડાબા છિદ્રો કરતલ=હથેળી -૨ પૃષ્ઠ=હથેળીનો પાછલો બાગ

॥ અથ હિશ્વરપ્રાર્થનાપૂર્વકમાર્જનમન્ત્રાઃ ॥

ઓરેમ્ ભૂઃ પુનાતુ શિરસિ । ઓરેમ્ ભુવઃ પુનાતુ નેત્રયોઃ ।
ઓરેમ્ સ્વઃ પુનાતુ કણ્ઠે । ઓરેમ્ મહઃ પુનાતુ હૃદય । ઓરેમ્
જનઃ પુનાતુ નાભ્યાં । ઓરેમ્ તપઃ પુનાતુ પાદપાં । ઓરેમ્ સત્યં
પુનાતુ પુનઃ શિરસિ । ઓરેમ્ સ્વં બ્રહ્મ પુનાતુ સર્વત્ર ॥

૧ મૂ । જે સર્વે જગતનો ઊત્પન્નહતુ પ્રણેતા પશુ પ્રિય તથા
 નેત્રમા - ૪ પ્રાણી વર્ગ મમાએવ છે તે એકાદેશ (શિરસિ) માથાને
 અપર તથા ઉપરથી (પુનાહુ) પવિત્ર કરે (મુવ) સર્વ મુખદાયક
 તથા દુઃખ વિનાશક પ્રમુ (નેત્રયો) આંખોમા (પુનહુ) પવિત્રતા
 ભરે (સ્વ) મોત સ્વરૂપ, સર્વનિવૃત્તા પગ્મા મા (કણ્ઠે) કંઠમા
 (પુનાહુ) પવિત્રતા આપે (મહ) સર્વથી મહાન્ પ્રાપ્ય પરશ્વદ્વ
 (હૃદયે) હૃદયમા (પુનાહુ) પવિત્રતા સ્વસારા (જન) વિશ્વનો ઉત્પ
 દક તથા પ્રાણી માત્રનો જનક જમદગી (નાભ્યામ) નાભિમા પવિત્રતા
 રેડે (તપ) જ્ઞાનસ્વરૂપ તથા દુઃખોને મતાપકારી તેજસ્વી ભગવાન
 (પાદયો) પગોમા પવિત્રતા પાથરે (સત્યમ્) મન્યસ્વરૂપ અવિ-
 નાશી ઇશ્વર (પુન શિરસિ) ફરીને મમ્મકમા પવિત્રતા રેડે (જ્ઞ)
 આકાશી સમાન વ્યાપક (બ્રહ્મ) સૌથી મોટો પગ્માત્મા (મર્વત્ર)
 સર્વ અંગોમા (પુનાહુ) પવિત્રતા પ્રસરવા

આ માજન મત્રથી એવી બારના તથા ત્રિયા કરી કે તે પ્રત્યક
 અંગ ન કસુક રહે અને પવિત્ર કરોમા પ્રેરાય

(ડાયા હાથની હથેળીમા પાણી સ્પર્શ જમણા હાથની આગળીએ
 વતી જે મત્રથી જે અંગ બતાવેલું હોય તે મત્રનું ઉચ્ચારણ કરને તે
 અંગ પર જળા ઝાટવું છન્દિય અર્ચા તથા માજનથી તેનો સૂક્ષ્મ
 બાવ પ્રસિદ્ધ છે, સ્થૂળ ક્રિયાથી નિદ્ર તથા તન્દ્રાનો નાશ થઈ સાવ-
 ધાની આવે છે)

અથ પ્રાણાયામમન્ત્ર ॥

ૐ મૂઃ । ૐ મુવઃ । ૐ સ્વઃ । આ મહઃ । ૐ જનઃ । ૐ
 તપઃ । ૐ સત્યમ્ ॥ તૈત્તિ૦ ૫૦ ૧૦ । અનુ૦ ૨૭ ॥

(૮)

(આ મંત્રના મુઃ મુઢ ઇલાદિના અથ અભિગાના માળન મંત્રમા આવી ગયા છે)

પ્રાણુયામ વિધિ—ઠટાર માંધા આસન લગાવી બમણુ પ્રથમ બને નસકોરામાથી અદરના થાસને એકદમ બેસથી બહાર કાઢી રોકવો (રેચક) પણ બ્યારે થાસને બહાર રોકતા મન મુજાવ ડ બહારના વાયુને ધીરે ધીરે અદર લેવા (પૂરક) બ્યારે વાયુ અદર આવી સ્થિર થાય કે તેને ત્યા રોકી રાખવા (ડબક) અદર સ્વાસને રોકતા મન મુજાવ કે પાછો થાસને બહાર કાઢી દેવો આ એક પ્રાણુયામ કહેવાય એ પ્રમાણે એાછામા એાછા ત્રણ પ્રાણુયામ તો કરવાજ બેધએ શકિત પ્રમાણે વિશેષ થાય તો વધારે સાર પ્રત્યેક ક્રિયા વખતે મંત્રો જપ જપતા રહો મોટુ બિલકુલ અધ રાખો અને શુભ તથા ઉપરથે નિદ્ર્યને સંકોડી રાખો.

॥ અથ અઘમર્ષનમંત્રાઃ ॥

(પાપ પ્રક્ષાલન—દૂરીકરણમંત્રો)

ઓરેમ્ ઋતઞ્ચ સત્યઞ્ચાભીદ્ધાત્તપસોઽધ્યજાયત ।
તતો રાત્ર્યજાયત । તતઃ સમુદ્રો અર્ણવઃ ॥ ૧ ॥ સમુદ્રા -
ર્ષવાદધિસંવત્સરો અજાયત । અહોરાત્રાણિ વિદધદ્વિ-
શ્વસ્ય મિપતો વશી ॥ ૨ ॥ સૂર્યાચન્દ્રમસૌ ધાતા યથા
પૂર્વમકલ્પયન્ । દિવઞ્ચ પૃથિવીઞ્ચાન્તરિક્ષમયો સ્વઃ ॥ ૩ ॥
ઋં ૦ અં ૮ અં ૮ વં ૪૮ ॥

(અમોદાત્) સર્વત પ્રકાશમય અનન્ત જ્ઞાનમય (તપસઃ) નશ્વરના અનન્ત સામર્થ્યથી (ક્રત) સર્વ વિદ્યાવિકરણુ વેદ શાસ્ત્ર (ચ) અને (સત્ય ચ) ત્રિગુણાત્મક અવ્યક્ત સતપ્રધાન-પ્રકૃતિ (અધ્યજાયત) કાય રૂપ બનવા પ્રકટ થાય છે (તત) તેજ સાન-શ્વેથી (રાક્ષી) ચતુર્થગી પ્રમાણની (મહા) રાત્રી (અજપત) પ્રાદુર્ભૂત થાય છે (તત) ત્યારબાદ (સમુદ્રોર્જવ) પૃથ્વી, વાતા તથા મેઘમડળમા દ્રવનાર પ્રવાહી રસમય મહાસમુદ્ર (આકાશ) અભિવ્યક્ત થાય છે (ઈર્ણવાત્સમુદ્રાત્) તે મહાસમુદ્ર-આકાશની આગ (સવત્સરઃ) સર્વને માપનાર મહાકાળ (અધ્યજાયત) આવી-ભાવ પામે છે (વિશ્વસ્ય) જગત્ના તથા (મિષિત) પ્રાણી માનવી (વશી) વશ કરનાર રવાની (અહોરાત્રાણિ) દિવસ અને રાત્રિને (વિદધત) રચે છે, અર્થાત્ દિનરાત્રિનુ વિધાન કરે છે (યાતા) મર્યાદા વાળુ કરનાર પરમેશ્વર (સૂર્યાચન્દ્રમસૌ) સૂર્ય તથા ચન્દ્ર લોક (દિવ) ધ્રુવલોક (ચ) અને (પૃથિર્વા) ભૂમિ (ચ) તથા (અન્તરિક્ષ) આકાશસ્થ મધ્ય લોક (અર્ધા) તેમજ (સ્વ) આકાશસ્થ અન્ય લોક લોકાતરને (યથાપૂર્વમ્) જેમ અનાદિ કાળથી પૂર્વ પૂર્વ કલ્પમા રચ્યા કરે છે તેમ (અકલ્પયત્) આ કલ્પમા રચે છે

આ મંત્રોનો ભાવાર્થ એ છે કે જે કદાચેતન અચેતન બ્રહ્માડમાં છે તે સર્વનો નાયક, ધારક, પાલક, પોષક તથા પ્રકાશક એકજ પર-માતમા છે અનાદિ કાળથી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય થયા નિયમ કરતો આવે છે સર્વાન્તર્યામી હોઈ જીવે ના પાપ પુણ્યોનો સાક્ષી રહી નિષ્પક્ષપાતપણે સર્વને યથાયોગ્ય ફળ આપતો રહે છે આ પ્રમાણે ઈશ્વરને હાજર નાજર જાણીને મનુષ્યોએ મન વચન કર્મથી કદિ પાપ કર્યો નહિ કરવા જોઈએ. એનું નામ અદ્વિતીય છે

॥ અથ મનસા પરિક્રમામન્ત્રાઃ ॥

ઓરેમ્ પ્રાચીદિગગિરધિપતિરસિતો રક્ષિતાદિત્યા ઇષવઃ ।
તેભ્યો નમોઽધિપતિભ્યો નમો રક્ષિતૃભ્યો નમ ઇષુભ્યો નમ
ઈભ્યોઽસ્તુ । યોરેસ્માન્દોષ્ટિ ય વયં દ્વિષ્મસ્તં વો
જમ્મે દધ્મઃ ॥ ૧ ॥

(પ્રાચીદિક્) પૂર્વ દિશામાં (અગ્નિ.) જ્ઞાન ૨૪૫ (અધિપતિઃ
અધિષ્ઠાતા (અસિતઃ) ન ધન રહિત (રક્ષિતા) તથા ગદા કગવાવાળા
ધર્મ છે (આદિત્યા ઇષવઃ) જેના માણુ આદિત્યના કિરણો ન
(તમ્બોઽધિપતિભ્યો નમઃ) તે સવ ગુણોના અધિપતિ ધર્મરના ગુણોને
વાગ ૧૦ નમસ્કાર (રક્ષિતૃભ્યો નમ) તેમના રક્ષક ગુણોને નમસ્કાર
(ઇષુભ્યો નમ) તેમના જમતની રક્ષા કરનાર તથા પાપી તે પીડા
આપનાર બાણો માટે આદર (ઈમ્બોનમોઽસ્તુ) એ નર્તને માટે
અમારા ધન્યવાદ

(યોરેસ્માન્દોષ્ટિ) જે પ્રાણી અમારો દ્વેષ કરે છે, (ય વયં દ્વિષ્મ) જેનો અમે દ્વેષ કરીએ છીએ, (તમ્) તે અમારા દ્વેષ બાવને (વ) ધર્મરીય ગુણો, રક્ષક ધર્મો તથા બાણોની (જમ્મે) દાદમાં અર્થાત્ વશમાં (દધ્મ.) મુકીએ છીએ, જે જેથી અમે પરસ્પર વૈર ન કરીએ માણુ મિત્ર બાવથી વર્તીએ

ઓરેમ્ દક્ષિગાદિગિન્દ્રોઽધિપતિસ્તિરશ્ચિરાજીરક્ષિતા પિતર
ઇષવઃ । તેભ્યો ॥ ૨ ॥ ખલાદિ ઉપર પ્રભાણે

(કક્ષિણાદિક્) દક્ષિણ દિશામાં (હિન્દ) પૂણ્ય ઐશ્વર્યવાન પ્રભુ
(અધિપતિઃ) સ્થાપી છે તે (તિરચ્ચિરાજી રક્ષિતા) કીટ, પતંગ,
ત્રીછી આદિ તિર્યક ચોનિષાળા છાવેલી પકિતથી રક્ષા કરવાવાળા છે.
(પિતર ઇષવઃ) જેની સૃષ્ટિમાં જ્ઞાની લોકો અથવા ચન્દ્રના કિરણો
આલુચ્છ છે (આકીનો અર્થ પુર્વવત્ જાણી લેવો)

ઓરમ્ પ્રતીચીદિગ્વરુણોઽધિપતિઃ પૃથ્વાકૂરાક્ષિતાત્રપિષવઃ ।
તેમ્યો૦ ॥ ૨ ॥

(પ્રતીચીદિક્) પશ્ચિમ દિશામાં (વરુણ) સર્વથી વ્રષ્ટ પૂજ-
નીય પરચાત્મા (અધિપતિઃ) રાખે છે (પૃથ્વાકૂ રક્ષિતા) મોટા મોટા
અજબર સર્પાદિ રિપધારી પ્રાણીઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે (અન્નાપિષવઃ)
જેના અન્ન એટલે પૃથ્વ્યાદિ પદાર્થ આણે મમાન છે, અર્થાત્ શ્રેષ્ઠોની
રક્ષા અને દુષ્ટોની તાડના નિમિત્તે છે (આકીનો અર્થ પુર્વવત્)

ઓરમ્ ઉદીચીદિક્ સોમોઽધિપતિઃ સ્વજો રક્ષિતા
અનિરિષવઃ । તેમ્યો૦ ॥ ૪ ॥

(ઉદીચીદિક્) ઉત્તર દિશામાં (સોમઃ) શાન્તિ આદિ ગુણોથી
આનંદ કરવાવાળા જગદીશ્વર (અધિપતિ) માલીક છે (સ્વજો
રક્ષિતા) પે તે અજન્મા હોઈ સ્વયં ઉત્પન્ન થએલા કુદ જગુઓથી રક્ષા
કરવાવાળા છે (અશનિ) વિજયી જેના (ઇષવઃ) આલુ છે
(આકી પુર્વવત્)

ઓરમ્ ધ્રુવાદિગ્વિષ્ણુરધિપતિઃ કલ્માષગ્રીવો રક્ષિતા
વીરુધ ઇષવઃ । તેમ્યો૦ ॥ ૫ ॥

(ધ્રુવાદિક્) નીચ પગ તળે પાતાળ દિશામાં (વિષ્ણુ) સવ આપક ઇશ્વર (અધિપતિ) ઉપરી છે (કલ્પાવર્ષાદિ રક્ષિતા) નીલવિષક ઇનાળાઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે (વરુણ.) વનસ્પતિ આદિ (ઇશ્વરઃ) જેના આણુ સમાન છે (આકાશી પૂર્વવત્)

ઓરમ્ ઋર્વાદિઋહસ્પતિરધિપતિ શિવો રક્ષિતા
વર્ષમિષવ । તેમ્નો ॥ ૬ ॥

(ઋર્વાદિક્) ઉપરની દિશામાં (ઋહસ્પતિ) વેદ-વિદ્યા-વાણીના પતિ (અધિપતિ) અધિષ્ઠાતા છે (શિવો રક્ષિતા) સદૈવ કોઈ આદિ રોગોથી રક્ષા કરવાળા છે (વર્ષમ્) વગસાદ ધારા જેના (ઇશ્વરઃ) આણુ છે (આકાશી પૂર્વવત્)

॥ અથોપસ્થાનમંત્રાઃ ॥

ઓરમ્ ઉદ્વયં તમસસ્પરિસ્વઃ પશ્યન્ત ઉત્તરમ્ ।
દેવં દેવત્રા સૂર્યમગ્નમ્ જ્યોતિરુત્તમમ્ ॥

ચં અં રેખ મં ॥ ૧૪ ॥

(ચ) અમે લોકો (તમસઃ પરિ) અવિદ્યાદે સર્વ અધ-કારથી પરે અર્થાત રહિત, (સ્વ) મુખ સ્વરૂપ (દેવત્રા) દેવોના પશુ (ઉત્તર દેવ) ઉત્તમ દેવ અર્થાત્ સર્વ પ્રકાશકોના પ્રકાશક (ઉત્તમ જ્યોતિ) સર્વોત્તમ જ્ઞાન જ્યોતિ સ્વરૂપ (સૂર્યમ્) ચરાચરના આત્માને (પશ્યન્ત) જોતા બાણુતા ચક્ર (ઉદ્ અગ્નમ્) ઉત્કૃષ્ટ બાવથી રચે નર્મજે છીએ.

ઓરમ્ ઉદુત્યં જાતવેદસં દેવં વહન્તિ કેતવઃ ।
 દ્વજે વિશ્વાય સૂર્યમ્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૩ પં૦ ૩૧ ॥

(ત્વમ્) તે (જાતવેદસમ્) ઋગ્વેદાદિ ચાર વેદ તથા સર્વ જગતના પ્રકાશક દેવાધિપત્યે મહાદેવને (ઉ) તર્ક વિતર્કથી કેમ આપીએ ? જે (સૂર્યમ્) ચરાચરનો આત્મા છે (દેવમ્) દિવ્ય ગુણવિશિષ્ટ છે (કેતવઃ) જેને શ્રુતિઓ તથા જગતના પૃથક્ પૃથક્ સ્થનાદિ નિયામક શુભ ૩૫૦ કિરણો (વિશ્વાયદ્વજો) નમસ્ત કર્મન કરાવવા માટે (ઉદ્ર વહન્તિ) ઉત્કૃષ્ટપણે બતાવી રહેલ છે

ઓરમ્ ચિત્ર દેવાનામુદગાદનીકં ચક્ષુર્મિત્રસ્ય વરુણ-
 સ્યાગ્રઃ । આપ્રાગ્રાવા પૃથિવી અન્તરિક્ષ ૫ સૂર્ય આત્મા
 જગતસ્તસ્થુષશ્ચ સ્વાહા ॥ ય૦ અ૦ ૭ પં૦ ૪૨ ॥

જે (દેવાના) વિદ્વાન્ ઉપાનિષદ્વ (ચિત્ર) અદ્ભુત (અનીક) બળ છે જે (મિત્રસ્ય) સૂર્ય (વરુણસ્ય) ચન્દ્ર તથા (અગ્રેઃ) અગ્નિનો (ચક્ષુઃ) નેત્ર સ્વરૂપ જે વર્ષાના પ્રદાયક છે જે (આપ્રાગ્રાવા) ધુવેક તથા પૃથ્વી અને (અન્તરિક્ષમ્) અંતરિક્ષ લોકનો (આપ્રા) ધારક તથા રક્ષક છે (જગત્) ચલાયમાન જગત (ચ) અને (તસ્થુષઃ) સ્થવર જગતનો (સૂર્ય આત્મા) વ્યાપક અત્યંત આત્મા છે તેવ (ઉદગાત્) અમારા હૃદયમાં પ્રકાશ કરી રહ્યો છે.

ઓરમ્ તન્નસુર્દેવહિતં પુરસ્તાચ્છુકપુષ્પરત્ । પશ્યેમ
 શરદઃ શત્તં જીવેમ શરદઃ શત ૫ જ્ઞાનુયામ શરદઃ ।

શતં પ્રવ્રવામ શરદઃ શતમદીનાઃ સ્યામ શરદઃ શતં
 ભૂયશ્ચ શરદઃ શતાત્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૬ મં૦ ૨૪ ॥

(તત્) તે પરબ્રહ્મ (ચક્ષુઃ) સર્વના દષ્ટા (દેવહિતમ્) ધાર્મિક
 વિક્ષાને તથા ઉપાસકોના હિતકારક, (પુરસ્તાત્) સનાતન સમયથીજ
 (યુક્તમ્) યુક્ત-સત્ય સ્વરૂપે (ઉચ્ચરત્) વિરાજમાન છે (તેની કૃપાથી)
 (પદ્મથેમ શરદઃ શતમ્) અમે સો શરદ ઋતુ અર્થાત્ સો વર્ષ સુધી
 જીવતા રહીએ, (શરદ શતમ્) સો વર્ષ સુધી (જીવેમ) જીવતા રહીએ,
 (શરદ શતમ્) સો વર્ષ સુધી (કૃણુયામ) સાબળતા રહીએ, શરદઃ
 શતમ્) સો વર્ષ સુધી (પ્રવ્રવામ) ખોલતા રહીએ (શરદ શતમ્)
 સો વર્ષ સુધી (મદીનાઃ સ્યામ) દીનતા, હીનતા, દરિદ્રતા, પરાધીનતા
 આદિથી રહિત થઈને રહીએ, (ચ) અને (શરદ શતાત્) સો વર્ષથી
 (મૃણ) વધારે પણ જીવેએ, જીવીએ સાબળીએ મબળાવીએ અને
 દીનાવસ્થાથી રહીત રહીએ

॥ અથ ગાયત્રી-ગુરુમંત્રઃ ॥

ઓરમ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ । તત્સવિતુર્વરેણ્યં મર્ગો દેવસ્ય ધામહિ ।
 ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૬ મં૦ ૩ ॥

ઓમ્ એ પરમાત્માનુ સૌથી ઉત્તમ નામ છે જેમા અકાર
 ઉકાર તથા મકાર એ ત્રણ અક્ષર મિશ્ર છે. અકારથી અગ્નિ, વિશટ
 અને વિશ્વ આદિ, ઉકારથી દિગ્વિશ્વગર્ભ, વાયુ અને તૈજસ આદિ,
 મકારથી ઇશ્વર, આદિત્ય અને પ્રજા આદિ એમ તેમા અનેક નામોના
 અર્થો સમાઈ જાય છે

તે (સૂ) પ્રાણુથી પણ પ્રિય છે, (સુવ) સુખકર તથા દુઃખ હર
છે . સ્વ) સર્વ વ્યાપક આનંદ સ્વરૂપ છે

(સવિતુ) સર્વ જગતના ઉત્પાદક (દેવસ્ય) સર્વ આત્માઓના
તથા બ્રહ્માના પ્રકાશક, દિવ્યગુણુ વિશિષ્ટ પરમાત્માના (તત્) તે
(વરેણ્યમ્) ગ્રહણુ તથા વ્યાપ કરવા યોગ્ય (મર્ગ) શુદ્ધ જ્ઞોતિ-
વિજ્ઞાન સ્વરૂપને (લોમહિ) અમે આત્મામા ધારણુ કરીએ (તેથી
કરીને) (ય) તે પરમાત્મા (ન) અમારી (ધિય) બુદ્ધિઓને
(પ્રચોદયાત્) સર્વ દુઃખ કર્મોથી અલગ કરીને સદા ઉત્તમ કર્મોમાં
પ્રવૃત્ત કરે અર્થાત પ્રેરે

(આ ગાયત્રી મંત્રનો યથાર્થ બાવ સમજીને બંને પંઠેલા સમય
બાપ કરેત

॥ અથ નમસ્કારમંત્રઃ ॥

ઓરમ્ નમઃ શમ્ભવાય ચ મયોમવાય ચ નમઃ સક્રાયા
ચ મયસ્કરાય ચ નમઃ શિવાય ચ શિવતરાય ચ ॥
ય૦ અ૦ ૧૨ મં૦ ૪૧ ॥

(શમ્ભવાય) સુખ સ્વરૂપ (ચ) અને (મયોમવાય ચ) મ સત્-
સ્મા ઉત્તમ સુખોના દાતા વિદાતાને (નમઃ) પ્રણામ (સક્રાયા) મેક્ષ
સ્વરૂપ કલ્યાણુના કર્તા (ચ) અને (મયસ્કરાય ચ) ધર્મ કર્મોની
શિક્ષાના દાતાને (નમઃ) પ્રણામ (શિવાય) મ જગત્સ્વરૂપ (ચ) અને
(શિવતરાય ચ) મેક્ષાનંદના દાતાને પ્રણામ

॥ ઓરમ્ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ ॥

ધાર્મિક પુસ્તકો.

મુખ્ય પ્રદેશ આર્ય પ્રતિનિધિ સભાના—પુસ્તક
વિક્રય કાર્યાલયમાં તમામ જાતના (પંજાબ, લાહોર,
મીરત, અમરેર, ઐંદ્ર, ખડોદા વિગેરે સ્થળોના
જાણીતા વિદ્વાનોના ખનાવેલા) હિંદી પુસ્તકો તથા આ
પ્રદેશના પડિતો તથા વિદ્વાનોના રચેલા મુજબાલી પુસ્તકો
મળી શકશે.

યજ્ઞસામગ્રી તથા હવનકુંડ વિગેરે કિશાયત બારે
મેડેલવામાં આવશે —

સપ્તર્ષી લીસ્ટ માટે આરંધા અસ્તાની ડીઝીટ માયે
નીચેના શીરનામે પત્ર લખો.

આર્યસમાજ	}	વી બવદીય
ગીરગામ નં ૪		કાળિદાસ કુબેરદાસ પટેલ
		પુસ્તકાધ્યક્ષ, મુ. પ્ર. આ. પ્ર સભા

મુદ્રક:—પ્રભાશંકર જયશંકર પાઠક.

પુરદરે પાઠક પ્રીટીંગ પ્રેસ, ૭ હાફેરદાર રોડ મુખ્ય-૪ "

